

**O‘ZBEKISTON SUG‘URTA BOZORIDA YASHIL SUG‘URTA
MAHSULOTLARINI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB
MASALALARI**

Kadirov Raxim Karimovch

Toshkent xalqaro universiteti

mustaqil tadqiqotchisi

<https://orcid.org/0009-0002-8580-451X>

e-mail: kadirovрахim@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur tezisda O‘zbekiston sug‘urta bozorida yashil sug‘urta mahsulotlarini rivojlantirishning dolzarb masalalari tahlil qilinadi. Yashil sug‘urta mahsulotlari ekologik va iqlim risklarini boshqarish, sug‘urta bozorining barqarorligini oshirish hamda “yashil iqtisodiyot”ga o‘tishni qo‘llab-quvvatlashda muhim moliyaviy instrument ekanligi asoslanadi.

Kalit so‘zlar: yashil sug‘urta; sug‘urta bozori; ekologik risklar; barqaror rivojlanish; ESG tamoyillari..

So‘nggi yillarda global miqyosda barqaror rivojlanish va ekologik xavfsizlik masalalarining dolzarblashuvi moliya bozorining barcha segmentlariga, jumladan sug‘urta tizimiga ham bevosita ta’sir ko‘rsatmoqda. Iqlim o‘zgarishi, tabiiy ofatlar xavfining ortishi hamda ekologik risklarning kengayib borishi sug‘urta bozorida yangi, ekologik yo‘naltirilgan mahsulotlarni shakllantirish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Ushbu sharoitda yashil sug‘urta mahsulotlari sug‘urta bozorining barqaror rivojlanishini ta’minlovchi muhim moliyaviy instrument sifatida namoyon bo‘lmoqda.

O‘zbekiston sug‘urta bozorida amalga oshirilayotgan institutsional islohotlar, “yashil iqtisodiyot”ga o‘tish bo‘yicha davlat strategiyalari va ekologik loyihalarning kengayishi yashil sug‘urta mahsulotlarini rivojlantirish

uchun muhim imkoniyatlar yaratmoqda. Qayta tiklanuvchi energiya manbalari, energiya samaradorligi, ekologik toza transport va qishloq xo'jaligi sohalarida amalga oshirilayotgan loyihalar sug'urta orqali moliyaviy himoyalaniishga ehtiyojni oshirmoqda. Biroq amaliyotda yashil sug'urta mahsulotlarining yetarli darajada rivojlanmaganligi, metodologik va institutsional muammolarning mavjudligi ushbu yo'nalishni chuqur ilmiy tahlil qilishni taqozo etadi.

Shu nuqtai nazardan, O'zbekiston sug'urta bozorida yashil sug'urta mahsulotlarini rivojlantirishning dolzarb masalalarini aniqlash, ularning shakllanishiga to'sqinlik qilayotgan omillarni baholash hamda istiqbolli rivojlanish yo'nalishlarini belgilash muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega hisoblanadi. Mazkur ish ushbu masalalarni tizimli tahlil qilishga qaratilgan.

Yashil sug'urta mahsulotlarini rivojlantirish masalalari xalqaro ilmiy va amaliy tadqiqotlarda barqaror moliya konsepsiyasining muhim tarkibiy qismi sifatida ko'rib chiqiladi. UNEP Finance Initiative materiallarida sug'urta sektori ekologik va iqlim bilan bog'liq risklarni boshqarishda muhim moliyaviy mexanizm sifatida baholanib, yashil sug'urta mahsulotlari barqaror iqtisodiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlovchi instrument ekanligi ta'kidlanadi [1].

Sug'urta bozorida yashil mahsulotlarning shakllanishi va rivojlanishi masalalari Organisation for Economic Co-operation and

Development tadqiqotlarida ham keng yoritilgan. OECD hisobotlarida yashil sug'urta mahsulotlari ekologik loyihalarga investitsiyalarni rag'batlantirishi, sug'urta bozorining uzoq muddatli barqarorligini oshirishi va risklarni diversifikatsiya qilishga xizmat qilishi qayd etiladi [2].

Shuningdek, World Bank tadqiqotlarida yashil sug'urta mahsulotlari rivojlanayotgan mamlakatlar, jumladan o'tish iqtisodiyotiga ega davlatlar uchun iqlim xavflarini kamaytirish va moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashda muhim vosita sifatida baholanadi. Ushbu tadqiqotlar yashil sug'urta mahsulotlarini joriy etishda institutsional va normativ muhitning

ahamiyatini alohida ta’kidlaydi [3].

O‘zbekiston sug‘urta bozorida yashil sug‘urta mahsulotlarini rivojlantirish jarayoni bir vaqtning o‘zida bir nechta institusional, iqtisodiy va bozor omillari bilan belgilanadi. Yashil sug‘urta mahsulotlarini joriy etish nafaqat yangi mahsulot turlarini ishlab chiqishni, balki sug‘urta bozori infratuzilmasini, risklarni baholash tizimini va mijozlar talabini hisobga olgan holda kompleks yondashuvni talab qiladi. Quyidagi jadvalda O‘zbekiston sharoitida yashil sug‘urta mahsulotlarini rivojlantirishga ta’sir etuvchi asosiy omillar va ularning kutilayotgan natijalari umumlashtirilgan.

O‘zbekiston sug‘urta bozorida yashil sug‘urta mahsulotlarini rivojlantirish jarayoni bir vaqtning o‘zida bir nechta institusional, iqtisodiy va bozor omillari bilan belgilanadi. Yashil sug‘urta mahsulotlarini joriy etish nafaqat yangi mahsulot turlarini ishlab chiqishni, balki sug‘urta bozori infratuzilmasini, risklarni baholash tizimini va mijozlar talabini hisobga olgan holda kompleks yondashuvni talab qiladi. Quyidagi jadvalda O‘zbekiston sharoitida yashil sug‘urta mahsulotlarini rivojlantirishga ta’sir etuvchi asosiy omillar va ularning kutilayotgan natijalari umumlashtirilgan

1-jadval

O‘zbekiston sug‘urta bozorida yashil sug‘urta mahsulotlarini rivojlantirish omillari va kutilayotgan natijalar

Ta’sir etuvchi omil	Mazmuni	Yashil sug‘urta mahsulotlariga ta’siri	Kutilayotgan natija
Davlat siyosati va strategiyalar	“Yashil iqtisodiyot”ga o‘tish bo‘yicha dasturlar	Yashil sug‘urta mahsulotlariga talabni shakllantiradi	Bozor hajmining kengayishi
Ekologik	Iqlim	Iqlim va	Risklarni samarali

ilmiy –amaliy anjuman

risklarning kuchayishi	o'zgarishi, tabiiy ofatlar	ekologik sug'urta mahsulotlarini joriy etish	boshqarish
Investitsion faoliyat	Qayta tiklanuvchi energiya va yashil loyihalar	Investitsion sug'urta mahsulotlariga ehtiyoj	Investitsiya jozibadorligining oshishi
Normativ- huquqiy muhit	ESG va ekologik talablar	Yashil mahsulotlarni tartibga solish zarurati	Bozor shaffofligining oshishi
Sug'urta kompaniyalari salohiyati	Moliyaviy va institutsional imkoniyatlar	Mahsulot diversifikatsiyasi imkoniyati	Raqobatbardoshlikning kuchayishi
Mijozlar xabardorligi	Ekologik ong va moliyaviy savodxonlik	Yashil mahsulotlarga qiziqish darajasi	Barqaror talabning shakllanishi

Manba: muallif tomonidan UNEP FI, OECD va World Bank tahlillari asosida tuzilgan.

1-jadval ma'lumotlari O'zbekiston sug'urta bozorida yashil sug'urta mahsulotlarini rivojlantirish ko'p omilli va tizimli jarayon ekanini ko'rsatadi. Eng avvalo, davlat siyosatining o'rni hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lib, "yashil iqtisodiyot"ga o'tish bo'yicha qabul qilingan strategiyalar va dasturlar yashil sug'urta mahsulotlariga institusional asos yaratadi. Bu esa sug'urta bozorida yangi mahsulot turlarining shakllanishiga xizmat qiladi.

Ekologik va iqlim risklarining kuchayishi yashil sug'urta mahsulotlarini joriy etishning tabiiy iqtisodiy asosini tashkil etadi. Qurg'oqchilik, suv toshqinlari va boshqa tabiiy ofatlar bilan bog'liq xavflar sug'urta orqali moliyaviy himoyalanih ehtiyojini oshiradi. Natijada iqlim risklari va ekologik javobgarlikka yo'naltirilgan sug'urta mahsulotlarining ahamiyati ortib bormoqda.

Investision faoliyat, ayniqsa qayta tiklanuvchi energiya va infratuzilma loyihalarining kengayishi yashil sug'urta mahsulotlari uchun yangi bozor segmentlarini shakllantiradi. Bunday loyihalarni sug'urtalash investitsiya xavflarini kamaytirib, moliyaviy barqarorlikni ta'minlaydi hamda investitsiya jozibadorligini oshiradi.

Shu bilan birga, normativ-huquqiy muhitning yetarli darajada takomillashmaganligi yashil sug'urta mahsulotlarini rivojlantirishda cheklovchi omil sifatida namoyon bo'lishi mumkin. ESG talablarini hisobga olgan holda sug'urta faoliyatini tartibga solish yashil mahsulotlar bozorining shaffofligi va ishonchliligini oshirishga xizmat qiladi.

Sug'urta kompaniyalarining institutsional va moliyaviy salohiyati esa mahsulot diversifikatsiyasini amalga oshirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Malakali kadrlar, risklarni baholash metodologiyasi va innovasion yondashuvlar mavjud bo'lgan taqdirda yashil sug'urta mahsulotlari bozorda muvaffaqiyatli joriy etilishi mumkin.

Umuman olganda, jadval tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston sug'urta bozorida yashil sug'urta mahsulotlarini rivojlantirish dolzarb iqtisodiy va ekologik ehtiyojlarga javob berib, sug'urta bozorining barqaror va innovasion rivojlanishi uchun muhim amaliy ahamiyatga ega.

O'tkazilgan tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, yashil sug'urta mahsulotlarini rivojlantirish O'zbekiston sug'urta bozorining barqarorligi va raqobatbardoshligini oshirishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Yashil sug'urta mahsulotlari ekologik va iqlim risklarini boshqarish, investitsion

loyihalarni moliyaviy himoyalash hamda sug'urta bozorining mahsulot tarkibini diversifikatsiya qilish imkonini beradi. Tadqiqot natijalari yashil sug'urta mahsulotlari rivoji davlat siyosati, institutsional muhit va sug'urta kompaniyalarining salohiyati bilan chambarchas bog'liq ekanini tasdiqlaydi.

Amaliy tavsiyalar:

Birinchiidan, sug'urta bozorini tartibga solishda ESG tamoyillarini hisobga olgan normativ-huquqiy bazani bosqichma-bosqich takomillashtirish zarur.

Ikkinchiidan, sug'urta kompaniyalarida ekologik va iqlim risklariga yo'naltirilgan maxsus yashil sug'urta mahsulotlarini ishlab chiqish va joriy etishni rag'batlantirish maqsadga muvofiq.

Uchinchiidan, yashil sug'urta mahsulotlariga bo'lgan talabni oshirish uchun mijozlarning ekologik va moliyaviy savodxonligini kuchaytirishga qaratilgan axborot-targ'ibot ishlarini kengaytirish lozim.

To'rtinchiidan, sug'urta kompaniyalarining institutsional va kadrlar salohiyatini mustahkamlash orqali yashil sug'urta mahsulotlarini samarali rivojlantirishga erishish mumkin

Adabiyotlar ro'yxati

1. United Nations Environment Programme Finance Initiative (UNEP FI). *Principles for Sustainable Insurance: An Implementation Guide*. – Geneva: UNEP FI, 2017. – 64 p.
2. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). *Green Finance and the Role of Insurance*. – Paris: OECD Publishing, 2021. – 88 p.
3. World Bank. *Financial Protection against Climate Risks*. – Washington, DC: World Bank Group, 2020. – 110 p.